

УДК 657:65.012.8

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЕКСПЕРТИЗ ТА АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Васільєва Л.М.

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Проаналізовано сучасні підходи до визначення терміна «обліково-аналітичне забезпечення». Встановлено, що нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку є найбільш важливою проблемою для забезпечення економічної безпеки. Визначено сучасний підхід до оцінки обліково-аналітичного інструментарію забезпечення економічної безпеки, що виражається в офіційному визнанні в Україні бухгалтерського обліку як способу фінансового регулювання і проведення єдиної фінансової (в тому числі податкової) політики, тим самим забезпечуючи реалізацію конституційного права на інформацію в сфері підприємницької діяльності та економіки, заснованої на принципах юридичної рівності сторін й договірних відносинах, конкуренції та ризику.

Ключові слова: аналітичні процедури, економічна безпека, експертиза, обліково-аналітичний інструментарій, підприємство.

Постановка проблеми. Основною системною властивістю організаційної системи управління є цілеспрямований характер її функціонування. Досягнення мети (або цілей) функціонування підприємства можливо тільки в тому випадку, коли вона має таку якість, як безпека. Залежність безпеки організації від використання в процесі управління обліково-аналітичної інформації обумовлює необхідність вивчення її ролі в забезпеченні безпеки організаційної системи. Вивчення ролі обліково-аналітичної інформації як важливого чинника, що забезпечує безпеку підприємства і такого, що визначає можливість досягнення його мети (або цілей) функціонування передбачає: дослідження системного поняття «безпека»; вивчення змісту системного підходу до управління організаційною системою і оцінці стану її безпеки; вивчення вимог до організаційної системи при забезпеченні її безпеки [5]. Обліково-аналітична інформація є істотним фактором забезпечення безпеки при управлінні підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та прикладних проблем щодо обліково-аналітичного інструментарію експертиз та аналітичних процедур діяльності підприємства з метою забезпечення його економічної безпеки присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, насамперед, О.В. Ареф'єва, І.А. Бланк, Р.Ф. Бруханський, Л.В. Гнилицька, Т.Б. Кузенко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки боротьба з правопорушеннями у фінансовій сфері є однією з важливих проблем, що потребують спеціальному дослідженні. На даному етапі актуальність її з кожним днем значно зростає, тому виникає гостра необхідність використання нових підходів у методиці судових експертиз та визначення пріоритетних напрямів їх розвитку. Сучасні тенденції такі, що фінансові, кредитні, податкові та інші правовідносини вимагають не просто глибокого, але і науково обґрунтованого дослідження. У свою чергу, правоохоронні органи потребують всебічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприєм-

ства, в якому скоєно злочин. Необхідність дослідження господарських операцій або економічних показників призводить правоохоронні органи до допомоги експертів-бухгалтерів, так як бухгалтерський облік як інформаційна система надає можливість формування об'єктивної інформації про господарюючого суб'єкта та забезпечує користувачів інформацією про реальну моделі фінансово-господарської діяльності економічних суб'єктів.

Таким чином, саме бухгалтерський облік у вигляді певних експертних дій створює інформаційні умови для здійснення контролю доцільності та законності використання ресурсів, сприяє запобіганню реалізації загроз, які можуть знизити економічну стійкість підприємств. Тим самим підкреслюється значимість обліково-аналітичного інструментарію будь-якого роду перевірок, в тому числі і судових експертиз.

Мета статті. На основі аналізування наукових джерел та існуючої практики: 1) проаналізувати сучасні підходи до визначення терміна «обліково-аналітичне забезпечення»; 2) визначити сучасний підхід до оцінки обліково-аналітичного інструментарію забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека є складним явищем, обумовлена певним рівнем розвитку та захищеності від різних загроз всіх сфер економічного й соціального життя держави, суспільства і населення. Якість та надійність обліково-аналітичного забезпечення економіки є визначальним фактором успішної діяльності. Тому розвиток сучасних форм управління організаціями на основі облікової інформації в даний час є методологічною проблемою, яка потребує глибокого вивчення змісту різних видів обліку і особливостей побудови форм звітності, інструментів, використовуваних для обліку та оцінки об'єктів.

Провідну роль в системі управління господарюючим суб'єктом відіграє система бухгалтерського обліку, що є, в свою чергу, основою економічної безпеки підприємства. Розвиток економіки та постійне ускладнення діяльності юридичних осіб стимулює розвиток бухгалтерської справи, пов'язаного з якістю бухгалтерської роботи,

яка впливає на здатності керівництва приймати ефективні управлінські рішення і здійснювати контроль за діяльністю підприємства [4].

Правовий (нормативний) рівень терміна «обліково-аналітична інформація» визначено, зокрема, законами «Про інформацію» та «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Відповідно до Закону «Про інформацію» інформація це «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі». З визначення поняття «бухгалтерський облік» (відповідно до ст. 1 Закону № 996-ХІV від 16.07.99), випливає, що бухгалтерська інформація в грошовому вираженні про майно, зобов'язання організацій і їхньому русі, що отримується шляхом суцільного, безперервного і документального обліку всіх господарських операцій.

І.О. Бланк вказує «обліково-аналітичне забезпечення – це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для узагальнення та аналізу статистичну, технічну, довідкову та інші види інформації» [2]. Бруханський Р.Ф., наголошує «...як здійснення облікових та аналітичних процедур у режимі реального часу, виявлення відхилень від запланованих показників і використання отриманих результатів для прийняття управлінських рішень» [3].

На думку Гнилицької Л.В. «...обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства є інтегрованою системою, яка складається з трьох взаємопов'язаних підсистем (складових), котрі існують в єдиному інформаційному просторі: облікової, аналітичної та спеціального забезпечення» [5].

Наголошено, що «...для кожної із підсистем обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства характерні три основні рівні: методичний – здійснюється перетворення первинної (вхідної) інформації на узагальнені дані у відповідності до потреб окремих груп користувачів; технологічний (технічний) – визначаються форми надання такої інформації; організаційний – встановлюється порядок взаємодії окремих суб'єктів, що задіяні при підготовці обліково-аналітичних даних, які використовуються в подальшому для прийняття рішень в системі економічної безпеки підприємства» [5].

На нашу думку, нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку є найбільш важливою проблемою для забезпечення економічної безпеки.

Основним правовим актом обліково-аналітичного процесу діяльності вітчизняної організації є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Але проблема вдосконалення нормативно-правової основи бухгалтерської роботи залишається актуальною до теперішнього часу. Для забезпечення національної безпеки економіки нашої країни необхідні досконалі нормативно-правові акти бухгалтерського обліку на основі національних принципів. Для стабільної і безпечної економічної діяльності зміни і доповнення до нормативної бази вітчизняного обліку повинні вводитися як мінімум один раз і тільки на початку фінансового календарного року.

Однією з проблем «...сучасного вітчизняного бухгалтерського обліку є ув'язка положень нормативних актів з МСФЗ як основною лінією розвитку бухгалтерського обліку в Україні» [1]. Постійно і динамічно видаються чиновниками фінансових відомств закони та інструкції часто є заплутаними, складними, які вимагають додаткових роз'яснень і доповнень, а нерідко і змін. Тим самим порушується концепція достовірності облікової інформації, яка повинна бути ще й оперативною для прийняття швидких і правильних рішень управлінців підприємства. Наприклад, тільки в Податковий кодекс щорічно вноситься не менше ста поправок і змін. На нашу думку, слід дотримуватися вітчизняної моделі обліку, а перехід на МСФЗ здійснювати виважено і продумано.

Якщо розглядати роль концепції достовірності для забезпечення економічної безпеки підприємства через призму еволюції методології обліку і його сучасного стану з визначенням перспектив застосування при прийнятті бізнес-рішень, то можна констатувати наступне. Сучасний етап розвитку і вдосконалення експертно-бухгалтерської роботи можна охарактеризувати як період певного процесу в теорії і на практиці, викликаний розвитком і створенням багатуокладної економіки, перетвореннями вітчизняного обліку в зв'язку з переходом на міжнародні стандарти обліку і фінансової звітності, розподілом обліку на фінансовий, податковий та управлінський, що вимагає розширення меж спеціальних бухгалтерських знань при розслідуванні фінансових, посадових і господарських злочинів. З іншого боку розвиток ринкових відносин, зміни в політичній, соціально-економічній та інших сферах життя країни відбиваються на сучасному стані злочинності, що характеризується виникненням нових економічних злочинів, більшість з яких направлено на отримання вигоди і отримання надприбутків: помилкове банкрутство, розкрадання грошових коштів в банківській сфері, приховування доходів від оподаткування, «відмивання» грошових коштів з використанням зарубіжних банківсько-кредитних установ, порушення податкового, митного, валютного законодавства.

Тому обліково-аналітичний інструментарій експертиз та аналітичних процедур діяльності підприємства вимагає постійного осмисленого вдосконалення для досягнення мети і завдань забезпечення економічної безпеки підприємства. Також на практиці відсутній порядок та принципи залучення бухгалтера як експерта у виробництві експертиз з ініціативи правоохоронних органів відповідно до правових норм. Слабка матеріальна зацікавленість, а часом її відсутність, при одночасно високих вимогах до бухгалтеру-експерту породжують небажані для управлінців підприємства повторні і додаткові експертизи. Звісно ж, що для цього потрібно дотримуватися юридичних правил притягнення бухгалтера до розслідування економічних злочинів шляхом оформлення контракту на оплатній основі. Так виходить, наприклад, при залученні до судово-бухгалтерської експертизи аудитора. Поки що превалює моральний вплив на бухгалтера підприємства, що призначається в допомогу працівникові МВС для проведення експертизи. Слід розуміти, що заходи дисциплінарного та іншого

залучення бухгалтера за недостовірні облікові дані, прописані в його посадовій інструкції, це зовсім інше правове поле. Для досягнення мети і завдань бухгалтерської експертизи обліковий працівник відволікається на зовсім інші, не прописані посадовою інструкцією функції, для яких потрібен час. Відволікання від роботи бухгалтера в якості експерта затверджено законодавством [2], яке слід дотримуватися. Питання про оплату праці бухгалтера-експерта не вирішене до теперішнього часу.

До початку ХХІ століття професійне співтовариство бухгалтерів та інститути, що регулюють бухгалтерську практику, зокрема в США, дійшли висновку про те, що облікові регулятиви – це реакція на зміну економічного середовища, в якій вони розвиваються, і її продукт. Тому формування стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності слід за розвитком все ускладнюються економічних структур і господарських операцій з деяким запізненням. Щоб не спізнюватися, бухгалтерам потрібно тримати руку на пульсі сучасної економічної науки – знання, формує сприйняття економічної реальності людьми, які приймають управлінські рішення [2]. Нові форми економічного життя, нові технології змінюють процеси прийняття управлінських рішень, множачи властиві бізнесу ризики. І все це відбувається в умовах стрімко прискорюється глобалізації, небувалою динаміки інформаційного простору і політичної нестабільності [2]. Така висока відповідальність бухгалтера повинна домінувати при укладенні договору на проведення розслідування економічного правопорушення. З огляду на те, що економічні злочини не зникають з поля зору правоохоронних органів і стають більш динамічними і інтелектуальними, існує ряд питань до вдосконалення діяльності бухгалтерського апарату [5].

Отже, обліково-аналітичний інструментарій експертиз та аналітичних процедур діяльності підприємства вимагає постійного осмисленого вдосконалення для досягнення мети і завдань забезпечення економічної безпеки підприємства. Також на практиці відсутній порядок та принципи залучення бухгалтера як експерта у виробництві експертиз з ініціативи правоохоронних органів відповідно до правових норм. Слабка матеріальна зацікавленість, а часом її відсутність, при одночасно високих вимогах до бухгалтера-експерта

породжують небажані для управлінців підприємства повторні та додаткові експертизи. Звісно ж, що для цього потрібно дотримуватися юридичних правил притягнення бухгалтера до розслідування економічних злочинів шляхом оформлення контракту на оплатній основі. Так виходить, наприклад, при залученні до судово-бухгалтерської експертизи аудитора. Поки що превалює моральний вплив на бухгалтера підприємства, що призначається в допомогу працівникові Міністерства внутрішніх справ України для проведення експертизи. Слід розуміти, що заходи дисциплінарного та іншого залучення бухгалтера за недостовірні облікові дані, прописані в його посадовій інструкції, це зовсім інше правове поле. Для досягнення мети і завдань бухгалтерської експертизи обліковий працівник відволікається на зовсім інші, не прописані посадовою інструкцією функції, для яких потрібен час.

Висновки і пропозиції. Таким чином, сучасний підхід до оцінки обліково-аналітичного інструментарію забезпечення економічної безпеки виражається в офіційному визнанні в Україні бухгалтерського обліку як способу фінансового регулювання і проведення єдиної фінансової (в тому числі податкової) політики, тим самим забезпечуючи реалізацію конституційного права на інформацію в сфері підприємницької діяльності та економіки, заснованої на принципах юридичної рівності сторін і договірних відносинах, конкуренції та ризику. Звідси прийняття змін, доповнень і уточнень до нормативних актів вітчизняного обліку має бути перед початком (або, на крайній випадок, на початку) фінансового календарного року.

На наш погляд, вимоги чесності, об'єктивності, професійної компетенції, професійної поведінки, конфіденційності до фахівця обліку являють собою не тільки особливий професійний статус, але перш за все усвідомлення менеджерами підприємств важливого значення облікових інструментів досягнення надійної інформації про фінансове становище економічного суб'єкта на певну звітну дату, фінансовий результат його господарської діяльності і рух грошових коштів. Таке розуміння управліннями підприємства сутності та методів обліку активів і зобов'язань у визначенні об'єктивного фінансового становища сприяє досягненню прибутку, запобігання економічних правопорушень і економічної безпеки підприємства.

Список літератури:

1. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки [Текст] / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98-103.
2. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – 2-е изд. К.: Эльга, 2009. – 671 с.
3. Бруханський Р.Ф. Модернізація обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств / Р.Ф. Бруханський // Матеріали колективної монографії: у 2-х т. Т. 1. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект / за ред. П.Й. Атамаса. – Дніпропетровськ: Герда, 2013. – С. 21-34.
4. Галузіна С.М. Учетно-аналитическая информация в управлении организацией: [монография] / С.М. Галузіна. – СПб.: Знание, ИВЭСЭП, 2006. – 267 с.
5. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: [монографія] / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.

Васильева Л.Н.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ЭКСПЕРТИЗ И АНАЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕДУР ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ С ЦЕЛЮ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация

Проанализированы современные подходы к определению термина «учетно-аналитическое обеспечение». Установлено, что нормативно-правовое регулирование бухгалтерского учета является наиболее важной проблемой для обеспечения экономической безопасности. Определен современный подход к оценке учетно-аналитического инструментария обеспечения экономической безопасности, выражающийся в официальном признании в Украине бухгалтерского учета как способа финансового регулирования и проведения единой финансовой (в том числе налоговой) политики, тем самым обеспечивая реализацию конституционного права на информацию в сфере предпринимательской деятельности и экономики, основанной на принципах юридического равенства сторон и договорных отношениях, конкуренции и риска.

Ключевые слова: аналитические процедуры, экономическая безопасность, экспертиза, учетно-аналитический инструментарий, предприятие.

Vasileva L.N.

Dnipro State Agrarian and Economic University

ACCOUNTING AND ANALYTICAL INSTRUMENTATION OF EXPERTISE AND ANALYTICAL PROCEDURES OF ACTIVITY OF THE ENTERPRISE WITH THE PURPOSE OF PROVIDING ITS ECONOMIC SAFETY

Summary

Modern approaches to the definition of the term "accounting and analytical support" are analyzed. It is established that the regulatory and legal regulation of accounting is the most important problem for ensuring economic security. A modern approach to assessing the accounting and analytical tools for ensuring economic security is defined, which is expressed in the official recognition in Ukraine of accounting as a method of financial regulation and the conduct of a unified financial (including tax) policy, thereby ensuring the implementation of the constitutional right to information in the field of entrepreneurial activity and economy, based on the principles of legal equality of the parties and contractual relations, competition and risk.

Keywords: analytical procedures, economic security, expertise, accounting and analytical tools, enterprise.